

ben érezte, hogy Apponyi mindenkor az emberi élet teljességének kifejlesztését munkálta önmagában, s mindenkor meggyőződésének elvszerű szilárdságá, világfelfogásának egyensúlya és harmóniája volt számára a fő. Hite és esztetikai érzésvilága, főleg pedig a zene a lelkiség legmagasabb régióiba emelték őt. Kornisnak hite szerint Apponyit nagy kultúrája, elveinek filozófiai alapja, lelkiismeretessége és felelősségérzete, mélységes emberszeretete, jogtudása és jogtisztelete, történeti érzéke és ismeretei, nemzeti érzése és rendíthetetlen keresztény hite a nemzet legnagyobbjai sorába állította.

Midőn meglelégedéssel állapítjuk meg, hogy Apponyi nagy alakja méltó monumentumot kapott e szellemi szoborműben, melyet — szétszedve és mégis egységbefoglalva hőse világnézetének elemeit — Kornisnak a tudósnak és politikusnak, a filozófusnak és keresztény léleknek, az átfogó elmének és remek stílművésznek lélekrajzoló művészete állított neki, egyben megnyugvással elfogadhatjuk szerzőnknek azt a felfogását is, mely Apponyinak erkölcsi nagyságát politikai nagyságánál többre értékeli és ezt tétel gyanánt átadhatjuk az utókornak.

Apponyi voltaképpen egy régen letűnt arisztokratikus felfogású kor szülötte volt, ki azonban demokratikus fejlődésében inkább a pillanat és az élet művésze és alakítója, mint a nagy politikai aréna diadalmas hőse lett. Nem írta be nevét a magyar nemzet történetébe olyan, legalább egy-egy hosszú korszakon át maradandó alkotásokkal, mint azok a XIX. századi nagy elődei, kiknek az alkotás lehetősége megadatott, mint Széchenyi és Kossuth, Deák és Eötvös, de erkölcsi nagysága mindenképp valót volt, amiben szintén nagy nemzeti, főleg nemzetnevelő értékek rejlenek. Ennek megállapítása mindenkorra szóló érdeme Kornis Gyula könyvének.

Gyulai Agost.

A magyar főiskolák statisztikája az 1933/34. tanévben. Szerkesztette és kiadja a **M. Kir. Statisztikai Hivatal.** Budapest, 1935. 77 l. Ara 2 P.

Valahányszor ennek a hivatalnak egy-egy újabb kiadványa kerül kezünkbe, őszinte örömmel és elégtétellel állapíthatjuk meg, hogy a magyar statisztikai tudomány és ennek keretében a közoktatásügyi statisztika világviszonylatban is megállja helyét. E hivatalnak buzgóságát semmi sem jellemzi jobban annál a körülménynél, hogy még az 1934/35. tanév befejezése előtt közrebocsátotta mintaszerű feldolgozásban a megelőző évre vonatkozó statisztikát. (A megelőző kiadványt: *A magyar középiskolák statisztikája az 1932/33. tanévig* e folyóirat 1934-i évfolyamának 178—79. l. ismértettük.) Ezúttal is megvalósítva találjuk a két főirányelvet: a hazai multtal és a rokon nemzetközi viszonyokkal való összehasonlítás lehetőségét. Megmaradt az a céltudatos hagyományos beosztás is, amelyet a megelőző kultúrstatistikai kiadvány követett: 1. általános jelentés szövegek közötti táblákkal (7—33. l., francia összefoglalással a 34—35. l.), 2. statisztikai táblák három csoportban (38—77. l., francia címekekkel is). Az első rész két új időszéri kimutatással bővült: a tanári személyzetről és a felső oktatásügyi kiadásokról.

A számsorok és -oszlopok útvesztőjében való eligazodást megkönnyíti

az általános jelentés, amelyet a kultúrstatistikai osztály vezetője, *Asztalos József* szerkesztett kiváló szakértelemmel: felsorolja, összefoglalja és összehasonlítólágg méltatja a főbb eredményeket. A gazdag és tárgyköriünknek szinte minden részletére, vonatkozására kiterjedő anyagból mintegy mutatóul a következőket emeljük ki. A kiadvány 40 főiskola adatait dolgozza fel. A hallgatók száma 1930/31-től kezdve 400-zal (2·4%) apadt és a jelek arra mutatnak, hogy az 1934/35. évben tovább fog apadni. A népesség számához viszonyítva, a hallgatók számát illetőleg Magyarország 1·4 arányával a 13. helyet foglalja el (első helyen áll Ausztria 3·2, tizennyolcadik helyen Olaszország 0·9 aránnyal). A háború után a hittudományi hallgatók száma több mint háromszorosára, a joghallgatóké közel háromszorosára, a bölcsészethallgatóké mintegy kétszerezésére emelkedett. „Ez utóbbiak további létszámemelkedésének meg kellene akadnia, mert ily körülmények közt a tanári pálya minden egyéb pályánál kevesebb kilátással kecsegtethet; viszont a műegyetemi hallgatók számának rendkívül erős visszaesésénél (több mint 60%-kal kevesebb, mint az 1913/14. évi létszám) gondolkodva kell megállanunk... Egészben véve a gyakorlati pályák felé vonzódás hovatovább a kelleténél jobban vesztit erejéből és a reáliáktól távolabb eső tudományokban való jártasságot kívánó pályák felé abnormális, szinte egészségtelennek mondható törekvés mutatkozik.“ A nőhallgatók száma a háború óta fokozatosan emelkedett és 1933/34-ben már 13·9%-os arányt ért el: a bölcsészeti karon 47·9, a gyógyszerészeti tanfolyamon 39·8, a közgazdaságtudományi karon 14·0. Vallás dolgában 1926—27 óta 1932—33-ig a keresztények arányszámai fokozatosan hanyatlottak, míg az izraelitáké emelkedtek, mégpedig főleg a közgazdaságtudományi karon (20%) és a vidéki egyetemek mellett a műegyetemen és a jogakadémiákon (15·14%). Előképzettség tekintetében a középiskolai érettségit tettek aránya emelkedik (89·7%): az elsőévesek közül 30·5% gimnáziumból, 40·5% reálgimnáziumból, 8·9% reáliskolából, 9·8% leányközépiskolából került ki, 2·0%-nak külföldi érettségije, 1·7%-nak tanítói oklevele volt. 1933/34-ben a kiadott oklevelek száma volt: hittudományi és kánonjogi doktori 22, államtudományi 329, jogtudományi doktori 634, orvostudományi doktori 385 (köztük 30 nő), bölcsészettudományi doktori 160 (49), gyógyszerészeti doktori 6 (1), középiskolai tanári, mégpedig nyelv-tört. szak 286 (144), mennyiségtan-természettud. szak 159 (77), rajz-tanári 56 (22), polgáriiskolai tanári 74 (59), gyógypedagógiai tanári 19 (11), tanítóképzőintézeti tanári 15 (10), felső keresk. iskolai tanári 81 (41), testnevelő tanári 49 (27); összesen 3139 (540). Állami költségvetés: a pénzügyi szanalás idejében (1924—25-ben) alacsonyan megállapított összeg 1929—1930-ig 60%-kal emelkedett, innen kezdve azonban a gazdasági válság miatt 1933—34-ig évről-évre csökkent, mégpedig négy év alatt összesen 32%-kal. Egyesületek: a főiskolai hallgatóknak éppen felerésze tagja valamelyik diák-szervezetnek, legnagyobb (77%) a gazdasági akadémiaikon, a műegyetemen (62, illetőleg 56%) és az orvosi karon (59%). Sportegyesület kötelékébe átlag 27% tartozott: a jogakadémiákon 53%, a műegyetemen 33%, a gazdasági akadémiaikon 35%, a jogi karon 33%.

Már ezek a találmokra kiragadott hézagok adatok is bizonyítják, hogy itt olyan kultúrstatistikai forrásmunkával állunk szemben, amely nélkülözhetetlen minden kultúrpolitikus számára, aki a főiskoláknak nemzetfenntartó ügyét alaposan meg akarja ismerni és további kialakulását az idő és a helyi viszonyok figyelembevételével befolyásolni, előmozdítani szándékozik. *kj.*

Balassa Brunó: Die ungarische Pädagogik seit 1900. (Handbuch der Erziehungswissenschaft. Herausgegeben im Auftrag des Deutschen Instituts für wissenschaftliche Pädagogik, Münster i. W. V. Teil: Geschichte der pädagogischen Ideen und Einrichtungen in den großen Kulturländern. Band III., 2. Teil, S. 159—185.) 1934.

A világháború óta örvendetesen megszaporodott azoknak a kiadványoknak a száma, melyek hazánk művelődés- és oktatásügyét ismertetik meg a külfölddel. Kiemelkedő jelentőségűek e téren Társaságunk elnökének német, angol, olasz és francia nyelven megjelent művei, valamint Magyary Zoltánnak ugyane nyelveken kiadott munkái; mellettük Szelényi Ödön, Olay Ferenc tevékenységére mutathatunk rá, s elsősorban Kemény Ferencére, aki ez irodalomnak egyik legrégebb és legérdemesebb művelője. A nemzetközi értékelésünk szempontjából fontos sorozat legfrissebb hajtása Balassa Brunó fentjelzett dolgozata, amely a jeles münsteri Deutsches Institut szerkesztésében megjelenő nagy neveléstudományi kézikönyv egyik kötetében látott napvilágot, s terjedelmével is méltóan képviseli a művelt államok sorában Magyarországot.

Balassa a magyarság szellemi életét mint a nyugati kultúra körében idegenfajú, kései és határszéli nép művelődési folyamatát fogja fel, s e szemléletéhez érdekes megállapításokat fűz. (A „későiséget“ azonban a mohácsi vészt megelőző két évszázadban már-már legyűrte a nemzet életereje.) Rámutat a súlyos történeti és földrajzi helyzetünkből adódó: művelődési akadályokra, s kiemeli a német hatás jelentőségét szellemi életünkben. Nyomatékkal hivatkozik Magyarországnak mint a nyugati műveltség utolsó bástyájának és villámhárítójának önfeláldozó történelmi szerepére, s nem mulasztja el annak megemléztetését sem, hogy mint fizetett meg szörnyű véraldozatainkért Trianonban a megvédelmezett „művelt“ Nyugat. Nagyon helyesen hangsúlyozza, hogy az újonnan keletkezett „utód“-államok művelődésügyében ma is az ezeréves magyarországi kultúra a legjelentősebb tényező.

A tárgyat magát a szerző négy fejezetben dolgozza föl. Mindenekelőtt a magyar műveltség alapjait ismerteti: népünk jellemét, államéletét, a vallás és az egyházak szerepének fontosságát a közoktatásban, a nemzetiségi viszonyainkból fakadó nehézségeket. A magyar lélek pedagógiai alapvonását abban látja, hogy a régít az újjal egybehangozóan összeolvasztani törekszik. Nevelésügyi életünkről és irodalmunkról találónan mondja, hogy elsősorban kultúrpolitikai, felekezeti és gyakorlati jellegű; a pusztán elméleti kérdések kevés varázserőt gyakorolnak. Rámutat arra, hogy az újabb tanítói nemzedék már nemcsak a német, hanem a francia, olasz s főleg az angolszász művelődési értékekre is kiterjeszti érdeklődését.